

Project JUST Closer

JUST-2021-JACC

GA No. 101056657

WP4

Gids voor Goede Praktijken

Guide of Good Practices

Deliverable n.:

D4.2

WP4 Leider: UNIGE

Project medegefinancierd door de Europese Commissie in het kader van het JUST-programma		
Verspreidingsniveau:		
PU	Intern	X
CO	Vertrouwelijk, alleen voor leden van het consortium (inclusief de diensten van de Commissie)	
EU-RES	Vertrouwelijke informatie: RESTREINT UE (Besluit 2005/444/EG van de Commissie)	
EU-CON	EU-CON Vertrouwelijke informatie: CONFIDENTIEL UE (Besluit 2005/444/EG van de Commissie)	
EU-SEC	Vertrouwelijke informatie: SECRET UE (Beschikking 2005/444/EG van de Commissie)	
Versiebeheer van het document:		
Versie	Author(s):	Date:
Versie 2	Ludmila Andrade	23.05.2024
Versie 3		
Versie 4		
Versie 5		
Versie 6		

Index

Inleiding – Kindvriendelijk Strafrecht	4
De methode - de negen principes van een kindvriendelijke justitie	6
Toegankelijkheid	9
Passend Bij De Levensfase	12
Spoedig en Vlot.....	14
Betrokkenheid	15
Aangepast aan - en gericht op - de rechten en behoeften van het kind	17
Het recht op een eerlijk proces	22
Het recht om te participeren aan de procedure en deze te begrijpen.....	24
Het recht op een privé- en gezinsleven.....	26
Het recht op integriteit en waardigheid.....	28
Bijlage I - Verklaring van rechten	30

Inleiding – Kindvriendelijk Strafrecht

Hoeveel kinderen en jongeren komen in Europa in aanraking met het strafrecht?

Volgens de Europese Commissie krijgen elk jaar meer dan 1 miljoen kinderen in de EU te maken met een strafrechtelijke procedure. Hoewel een rechtsstelsel de rechtsstaat en de beginselen van een eerlijk proces moet nastreven, is het evenzeer waar dat kinderen die van een misdrijf worden verdacht, beschuldigd en in staat van beschuldiging gesteld, moeten worden beschermd en in contact moeten komen met een **kindvriendelijke justitie**.

Het strafproces moet worden gezien als een kans voor een jongere om zich te ontwikkelen en te integreren in de maatschappij. Wanneer het om kinderen gaat, moet het plegen van een misdrijf in de eerste plaats worden gezien als de uitdrukking van een moeilijke situatie en moet het voor de samenleving de gelegenheid zijn om een mogelijke kritieke situatie te onderkennen en de kwestie aan te pakken.

Daarom moet het jeugdstrafrecht gevoelig zijn voor de behoeften en rechten van het kind.

De praktijk laat echter zien dat de rechten van kinderen niet altijd worden gewaarborgd in strafprocedures en, in het algemeen, door het rechtssysteem. Hieruit volgt dat het contact met justitie voor de jongere een bron van schade kan worden, of op zijn minst van wantrouwen ten opzichte van de samenleving. Als gevolg hiervan voelen de meeste kinderen zich vervreemd en verloren en hebben ze het gevoel dat het rechtssysteem niet gebaseerd is op hun behoeften en rechten en niet gericht is op een echte en alomvattende rehabilitatie, maar slechts op straffen. Dit feit heeft een negatieve invloed op hun welzijn, gevoel van eigenwaarde, contact met professionals, perceptie van de eerlijkheid van de procedures en hun vermogen om deel te nemen, de resultaten te accepteren en te begrijpen.

Richtlijn (EU) 2016/800 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachten of beklaagden zijn in strafprocedures.

Het project 'Just Closer'

Het project Just Closer, dat wordt gecoördineerd door Defence for Children International Italy, met medewerking van het Griekse ministerie van Justitie, de universiteiten van Valencia, Amsterdam en Genua en de Stichting Young Perspectives, wil enerzijds kinderen de mogelijkheid bieden om hun twijfels en klachten te uiten, informatie te vragen, hun rechten vrij op te eisen en adequate ondersteuning te krijgen (recht op informatie, recht om gehoord te worden, recht om klachten in te dienen). Anderzijds beoogt het project dit te doen door een ruimte te bieden waar kinderen en jongeren zich kunnen engageren om een veiligere en meer harmonieuze uitweg uit het justitiële systeem op te bouwen, door ruimtes in het justitiële systeem te creëren waar de oriëntaties van kinderen en jongeren en de bepalingen van het EU-acquis over kinderrechten in strafprocedures kunnen worden ontvangen, waarover kan worden nagedacht en die in de praktijk kunnen

worden gebracht, door samenwerking te bevorderen tussen professionals die werken met kinderen die verdachten of beklaagden zijn, door samenwerking te versterken tussen verschillende Europese belanghebbenden en uiteindelijk door bij te dragen aan de harmonisatie van praktijken met betrekking tot de relevante wetgeving in verschillende lidstaten. De uitvoering van het project Just Closer zal ertoe bijdragen dat het rechtssysteem beter aansluit bij de rechten en behoeften van kinderen die verdacht en/of beschuldigd worden van een misdrijf, door de daadwerkelijke deelname van kinderen aan strafprocedures die hen betreffen te bevorderen, in overeenstemming met Richtlijn (EU) 2016/800, en tegelijkertijd de opleiding van professionals en de harmonisatie van praktijken op het gebied van jeugdrecht op het grondgebied van de EU te stimuleren.

Deze Gids voor Goede Praktijken is bedoeld als een praktisch instrument voor beroepskrachten en medewerkers van het jeugdstrafrecht, zodat zij de basisnormen voor elk kind en elke jongere die met justitie in aanraking komt, gemakkelijk kunnen begrijpen en toepassen. Op basis van de analyse van de relevante wetgeving (op internationaal, EU- en nationaal niveau) en onderzoek naar de huidige implementatie in de praktijk van Richtlijn 2016/800/EU in zes lidstaten, belicht de Gids de belangrijkste gebieden waarop de naleving van de normen van de richtlijn bijzondere aandacht behoeft.

Voor wie is deze Gids bedoeld?

Het jeugdstrafrecht is gebaseerd op het werk van meerdere actoren, die elk een cruciale rol spelen in het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die met deze realiteit in aanraking komen.

Het is van cruciaal belang dat deze actoren adequate begeleiding krijgen bij het werken met kinderen. Het is evenzeer van cruciaal belang dat de betrokken beroepsbeoefenaars zichzelf zien als een onderdeel van een systeem, waarbij samenwerking essentieel is om de doelstellingen van een kindvriendelijke justitie, zoals opgelegd door de internationale en EU-wetgeving, te halen.

In haar recente aanbeveling over de ontwikkeling en versterking van geïntegreerde kinderbeschermingsystemen in het belang van het kind van 23 april 2024 heeft de Europese Commissie benadrukt dat

"De verantwoordelijkheid voor de bescherming van kinderen wordt gedeeld door een breed scala aan actoren, waaronder overheidsinstanties, particuliere actoren, internationale en maatschappelijke organisaties."

De aanbeveling steunt en roept de lidstaten op om hun kinderbeschermingsystemen, die als organisch moeten worden gezien, te evalueren, te versterken en te integreren. Om beter in te spelen op de standpunten en behoeften van kinderen, wat centraal staat in deze aanbeveling, moeten nationale kinderbeschermingsystemen contextspecifiek zijn, kindgericht en op het meest geschikte bestuursniveau worden uitgevoerd.

Deze behoeften zijn met name duidelijk in de strafprocedure, waar kinderen die van een misdrijf worden verdacht of beschuldigd, contact moeten hebben met professionals met specifieke bevoegdheden en instrumenten om hun welzijn te waarborgen en hun grondrechten in alle fasen van de procedure te eerbiedigen.

In het licht van het bovenstaande zijn de belangrijkste ontvangers van deze gids:

- Politieagenten
- Rechter
- Openbare aanklagers
- Advocaten
- Reclasseringswerkers
- Sociale diensten
- Professionele opvoeders
- Medewerkers van jeugdgevangenissen en gemeenschappen

De methode - de negen principes van een kindvriendelijke justitie

Overeenkomstig de belangrijkste internationale en EU-normen inzake kinderrechten moeten kinderen toegang hebben tot een passende behandeling in het rechtsstelsel. Deze normen komen tot uitdrukking in het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind¹, het EU-Handvest van de grondrechten² en vele andere rechtsbronnen op internationaal en EU-niveau³.

De Child Friendly Justice Guidelines (CFJG) van de Raad van Europa⁴ zijn nu een belangrijke internationale norm voor de behandeling van kinderen en jongeren voor, tijdens en na de gerechtelijke procedure binnen het jeugdstrafrecht. Hoewel de richtlijnen niet bindend van aard zijn, weerspiegelen ze de inhoud van de eerder genoemde, bindende rechtsbronnen en zijn ze gericht op de toepassingsfase. In het kader van het Youthlab project heeft Defence for Children Italy een diepgaande analyse (en kindvriendelijke interpretatie) uitgevoerd van de kenmerken van een kindvriendelijke justitie van de richtlijnen. De resultaten worden weergegeven door de volgende 9 fundamentele beginselen:

¹ UN Convention on the Rights of the Child, approved by the United Nations' General Assembly on the 20 November 1989. See also the General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, of 18 September 2019, CRC/C/GC/24, drafted by the UN Committee on the Rights of the Child.

² Charter of Fundamental Rights of the European Union, in OJ C 326, 26.10.2012, p. 391.

³ For a comprehensive view, see CHILD-FRIENDLY JUSTICE EUROPEAN NETWORK, *Child Friendly Justice in Europe, CFJ-EN Handbook – 2023 Edition*, available at <https://www.publications.cfjnetwork.eu/medias/762/handbook2023-cfj-en-148x210-231004pdf.pdf>.

⁴ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice, adopted by the Committee of Ministers on November 17, 2010 at the 1098th meeting of the Ministers' Deputies, available at <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>.

De Richtlijn 2016/800/EU

Richtlijn 2016/800/EU stelt procedurele waarborgen vast voor alle kinderen jonger dan 18 jaar die worden verdacht of beschuldigd van een misdrijf (al dan niet van grensoverschrijdende aard). De waarborgen komen bovenop de waarborgen die gelden voor volwassenen die worden verdacht of beschuldigd.

De richtlijn is ook van toepassing op kinderen tegen wie overeenkomstig Kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad⁵ een procedure in verband met een Europees aanhoudingsbevel loopt. Het is belangrijk op te merken dat de richtlijn volgens artikel 2 ook van toepassing is op kinderen die in de loop van de procedure meerderjarig zijn geworden, op basis van een beoordeling van de geschiktheid op grond van de rijpheid en kwetsbaarheid van de betrokkene. Bovendien wordt in overweging 12 aangemoedigd de waarborgen uit te breiden tot personen die weliswaar het misdrijf hebben gepleegd terwijl zij minderjarig waren, maar tegen wie pas een onderzoek of vervolging wordt ingesteld nadat zij meerderjarig zijn geworden (waarbij zelfs in dit geval de grens van eenentwintig jaar wordt gehanteerd). Ook wordt het vermoeden van de leeftijd van een jongere versterkt in gevallen van onzekerheid, waarbij wordt gespecificeerd dat de relevante beoordeling alleen in laatste instantie en met volledige inachtneming van de rechten, lichamelijke integriteit en menselijke waardigheid moet voorzien in een medisch onderzoek.

⁵ Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (2002/584/JHA), in OJ L190, 18.07.2002, p. 1.

Toegankelijkheid

Tijdige en zorgvuldige rechtspraak moet toegankelijk zijn voor alle kinderen. Belemmeringen voor de toegang tot de rechter moeten worden weggenomen en kinderen moeten adequate informatie krijgen over hun rechten. Gerechtigheid moet gratis zijn en rechtsbijstand moet gegarandeerd zijn, evenals toegang tot ondersteunende diensten en rechtsmiddelen.

Normatieve referenties

VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 12 – Artikel 40

Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 4 (Recht op informatie) - Artikel 5 (Informatie aan de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt) - Artikel 6 (Bijstand door een advocaat) - Artikel 18 (Recht op rechtsbijstand)

Richtlijn 2010/64/EU betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures: Artikelen 2 en 3

Richtlijn 2012/13/EU betreffende het recht op informatie in strafprocedures

Richtlijn 2013/48/EU betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures: Artikel 3

Een toegankelijke rechtspraak garandeert kinderen adequate informatie over hun rechten en over de procedure. Een toegankelijke rechtspraak waarborgt ook het recht op rechtsbijstand, door de bevordering en instandhouding van rechtsbijstand, ondersteunende diensten en rechtsmiddelen. Aan kinderen die de plaatselijke taal niet spreken of slechthorend of sprekend zijn, worden adequate ondersteuning en vertaaldiensten verstrekt.

In elke fase van de procedure moet het kind dat in contact komt met het rechtssysteem **altijd weten met wie het contact kan opnemen in geval van zorgen, klachten, behoefte aan bijstand**, ook als hij of zij een probleem heeft met zijn of haar advocaat.

Het Recht op Informatie

Een toegankelijk rechtssysteem zorgt ervoor dat kinderen die betrokken zijn bij een strafprocedure, vanaf hun eerste contact met het rechtssysteem, in elk stadium kunnen begrijpen wat er aan de hand is - en wat er in de toekomst kan gebeuren. Ze moeten begeleid worden in het begrijpen van hun rechten en in het verkrijgen van alle relevante informatie, ook door hulp bij het begrijpen van de handelingen en documenten van de procedure, die gekenmerkt worden door een zeer technische taal.

Alle operatoren en professionals moeten ervoor zorgen dat dit recht wordt gerespecteerd.

In elke fase van de procedure, met inbegrip van de arrestatie, de ondervragingen, de voorbereidende fase en de fase van de schuldvordering, alsook tijdens de proeftijd of andere maatregelen, moet het kind kunnen begrijpen wat er aan de hand is en wat de mogelijke toekomstige fasen kunnen zijn. Bovenal moet het kind onmiddellijk op de hoogte worden gebracht van zijn of haar rechten, vanaf het allereerste contact met justitie

professionals of -medewerkers (bijvoorbeeld vanaf het moment van de arrestatie, de aanhouding door de politie of het huiszoekingsbevel).

Het gebruik van kindvriendelijke taal is een essentiële voorwaarde om adequate informatie te garanderen. Hiervoor wordt het gebruik van kindvriendelijk materiaal aanbevolen, dat vanaf het allereerste begin aan het kind moet worden verstrekt. De verklaring van rechten, ontwikkeld in het kader van het Just Closer-project en bijgevoegd bij deze gids (bijlage I), wordt voorgesteld als een instrument dat voor dit doel beschikbaar kan worden gesteld in gemeenschappen, eerste opvangcentra, hoofdbureaus van politie, enz.

Professionals en operatoren moeten er echter zeker van zijn dat de Brief aan elk kind wordt verstrekt en eventueel vergezeld gaat van uitleg door een volwassene met specifieke competenties om met kinderen om te gaan.

Er kunnen speciale behoeften ontstaan met betrekking tot kinderen met een vreemde nationaliteit of migrantenkinderen (zelfs niet-begeleide), die nog meer moeilijkheden kunnen ondervinden om een adequate oriëntatie op de procedure te krijgen. Wanneer de jongere de plaatselijke taal niet spreekt of een gehoor- of spraakstoornis heeft, moet voor een tolk worden gezorgd.

De persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt, wordt onmiddellijk geïnformeerd over de rechten van het kind, de beschuldiging en het verloop van de procedure, tenzij dit tegen het belang van het kind is of nadelig kan zijn voor het goede verloop van de procedure (bijvoorbeeld als de ouder ervan wordt verdacht betrokken te zijn bij het misdrijf). Het informeren gebeurt zo snel mogelijk en wordt gedaan door de autoriteiten. Tegelijkertijd mag het informeren van de ouders niet in de plaats komen van het informeren van het kind.

Als de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt niet kan worden geïnformeerd, kan het kind een andere volwassene aanwijzen om informatie te ontvangen.

Juridische bijstand en hulp

Kinderen die van een misdrijf worden verdacht of beschuldigd, moeten in alle fasen van de strafprocedure effectieve juridische bijstand krijgen.

Dit recht staat in artikel 40 van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, waarin staat dat kinderen die beschuldigd worden van of verdacht worden van het plegen van een strafbaar feit recht hebben op juridische (of andere passende) bijstand. Dit geldt met name wanneer de jongere al is gearresteerd en gedetineerd: in die omstandigheden bepaalt artikel 37 van het Verdrag dat kinderen het recht hebben om onmiddellijk toegang te krijgen tot juridische bijstand. Hetzelfde wordt voorgeschreven door artikel 6 van Richtlijn 2016/800/EU.

Dienovereenkomstig zijn regeringen verplicht om rechtsbijstand te verlenen.

De aanwezigheid en bijstand van een advocaat moet in elke fase van de strafprocedure worden gegarandeerd: het kind moet worden bijgestaan door een advocaat tijdens elk verhoor door politieagenten.

Wanneer een kind verdachte of beschuldigde wordt tijdens een verhoor als getuige, moet het verhoor worden opgeschort totdat het kind hiervan op de hoogte is gesteld en wordt bijgestaan door een advocaat.

Elk overleg tussen de advocaat en de jongere wordt gefaciliteerd met voldoende tijd en ruimte. Ze vinden onder vier ogen plaats, zijn vertrouwelijk en worden niet begeleid door andere personen (bijv. politieagenten).

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- Informatie- en toegangspunten moeten in elke fase van de procedure duidelijk worden aangegeven, zodat jongeren altijd weten tot wie ze zich moeten wenden met een verzoek om informatie, bijstand of een klacht.
- Kindvriendelijk materiaal over de rechten van jongeren in strafprocedures (zie: verklaring van rechten) moet standaard beschikbaar worden gesteld op hoofdkantoren van politie, rechtbanken, kantoren van sociale diensten, reclasseringsinstellingen, buurthuizen en detentiecentra.
- Elk (formeel of informeel) verhoor van een kind of jongere mag niet worden uitgevoerd zonder de aanwezigheid van een advocaat.
- Er moet altijd voldoende tijd en ruimte zijn voor communicatie tussen de jongere en de advocaat.

Passend Bij De Levensfase

In alle fasen van de procedure moeten kinderen worden behandeld in overeenstemming met hun leeftijd, hun specifieke behoeften, hun mate van volwassenheid en hun begripsniveau. Alles moet worden uitgelegd in een taal die zij kunnen begrijpen.

Normatieve referenties

- **VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 3 - Artikel 37 - Artikel 40**
- **Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 2 (Leeftijdsverantwoordelijkheid)**

De geschiktheid van de justitiële omgeving

Het hele justitiële systeem kan worden aangepast aan de behoeften van kinderen, die moeten worden behandeld in overeenstemming met hun leeftijd en mate van rijpheid. Dit betekent niet alleen dat kinderen moeten worden geïnformeerd en dat met hen moet worden gecommuniceerd in een taal die zij kunnen begrijpen (zie hierboven, Toegankelijkheid), maar ook dat de strafprocedure moet worden opgevat als een instrument om de belangen van het kind na te streven. Voor dit doel:

- Alle professionals die in het justitiële systeem met de jeugd werken, moeten een gedrag aanhouden dat past bij de leeftijd van het betreffende kind.
- De behandeling door de politie moet respect hebben voor de leeftijd, de rechten en de behoefte aan bescherming van het kind.
- De omgeving waarin de arrestatie en opsluiting, het politieverhoor, de hoorzittingen en de ontmoetingen met verschillende actoren plaatsvinden, moet kindvriendelijk zijn.
- De scheiding tussen kinderen (en jongvolwassenen) en volwassenen moet in elke fase worden gewaarborgd, vooral in detentie- en gemeenschapscentra.

Minimumleeftijd voor strafrechtelijke verantwoordelijkheid

Kinderen die op het moment van het plegen van een strafbaar feit jonger zijn dan de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid, kunnen in een strafrechtelijke procedure niet aansprakelijk worden gesteld.

Op dit moment laat Richtlijn 2016/800/EU het aan de lidstaten over om de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vast te stellen, in overeenstemming met de mensenrechten normen.

Daarom moet de daadwerkelijke toerekeningsvatbaarheid met betrekking tot het strafbare feit geval per geval worden vastgesteld, door rekening te houden met psychologische, sociale en culturele elementen, die ook kunnen worden afgeleid uit het gedrag van het kind tijdens de strafprocedure.

De procedure voor leeftijdsbepaling is cruciaal voor de toepassing van de speciale regels voor kinderen in strafprocedures. Deze procedure is niet alleen van toepassing op beschuldigde kinderen, maar ook op louter

verdachte kinderen. De leeftijd wordt vastgesteld aan de hand van gewone middelen, zoals identiteitsdocumenten van het kind of de burgerlijke stand. Als de leeftijd niet met de gewone middelen kan worden vastgesteld, wordt deze op de minst ingrijpende manier vastgesteld door middel van een deskundigenverslag en/of een algehele evaluatie van het betrokken kind. Elk automatisme (zoals het louter maken van een röntgenfoto van het beendergestel) moet worden vermeden omdat dit vaak willekeurig, onnauwkeurig en traumatisch is.

Deze normen gelden voor alle kinderen, ook voor niet-begeleide minderjarigen. Er moet voldoende aandacht worden besteed aan de verschillen in fysieke en ontwikkelingskenmerken van de verschillende etnische groepen.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- De aanpassing van het algemene justitiële systeem aan de behoeften van jongeren moet gelden voor alle professionals, operatoren, omgevingen en procedures. In principe mogen kinderen en jongeren die van een misdrijf worden verdacht of beschuldigd, nooit als volwassenen worden behandeld.
- Er moeten specifieke regels gelden voor de behandeling van kinderen en jongeren door de politie. Deze voorschriften moeten het volgende omvatten 1) beleid voor de behandeling van jongeren tijdens de arrestatie en in tijdelijke doorgangscellen of politieruimten; 2) meldingsplicht; 3) beperkingen voor het boeien van jongeren; 4) richtlijnen voor het naakt fouilleren; 5) kindspecifieke regels voor het ondervragen van jongeren.
- Strafrechtelijke verantwoordelijkheid mag niet alleen worden gebaseerd op de leeftijd, maar moet per geval worden beoordeeld op basis van een multidisciplinaire procedure. Dit geldt voor alle kinderen, ook voor niet-begeleide migrantenkinderen.

Spoedig en Vlot

Het urgentiebeginsel moet worden toegepast om snel te kunnen reageren in het belang van het kind. Voorlopige beslissingen moeten worden herzien.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 13 (Tijdige en zorgvuldige behandeling van zaken)

Strafrechtelijke procedures, zelfs die waarbij kinderen betrokken zijn, kunnen erg traag verlopen. Dit kan leiden tot schadelijke gevolgen van het verstrijken van de tijd voor een jongere die wordt beschuldigd, verdacht of beschuldigd van een misdrijf. Het belangrijkste doel van een strafprocedure moet zijn om de jongere te re-integreren in de maatschappij: deze doelstelling wordt gecompromiteerd als de procedure de reden wordt waardoor het kind niet verder kan studeren of geen nieuwe baan kan accepteren.

Strafprocedures waarbij kinderen betrokken zijn, moeten snel, dringend en prioritair worden behandeld. Ze moeten korter zijn dan de procedures voor volwassenen. Dit omvat niet alleen het proces, maar ook de onderzoeksfase en de toepassing van een eventuele straf, proeftijd of vrijheidsbenemende maatregel.

De tijd tussen het plegen van het strafbare feit en het einde van de procedure moet zo kort mogelijk zijn.

Tegelijkertijd moet de procedure aangepast zijn aan de leeftijd, de behoeften en het belang van het kind: hoewel de procedure zo snel mogelijk moet zijn, moet deze toch een nauwkeurige individuele evaluatie, een adequate participatie van het kind en de eerbiediging van het recht op een eerlijk proces mogelijk maken.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- Om de educatieve en sociale re-integratiefunctie van het jeugdstrafrecht te behouden, moet er zo weinig mogelijk tijd verstrijken tussen het plegen van strafbare feiten en het einde van de procedure. Dit zonder voorbij te gaan aan de rechten en behoeften van de jongeren die bij de procedure betrokken zijn.

Betrokkenheid

Toewijding is de kwaliteit waarin toewijding, zorgvuldigheid en grondigheid samenkomen. Jeugdriendelijke justitie moet al deze kwaliteiten omvatten, de rechten van kinderen respecteren en altijd in hun belang handelen.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 3 - Artikelen 37 en 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 13 (Tijdige en zorgvuldige behandeling van zaken) - Artikel 20 (Opleiding)

Gespecialiseerde professionals en operators

Alle professionals en medewerkers die in contact komen met kinderen moeten een passende opleiding krijgen: de nationale overheid moet hiervoor zorgen als uniforme en niet-afschrikbare norm. Hiervoor moeten specifieke middelen worden toegewezen.

Dit geldt ook voor advocaten die kinderen bijstaan in strafprocedures: specialisatie zorgt ervoor dat de advocaat, die vaak een belangrijk verbindings- en communicatiemiddel is tussen het kind en de andere professionals (zoals de rechter), in staat is om effectief de belangen van het kind na te streven, naar hem of haar te luisteren en te communiceren.

Alle beroepskrachten en medewerkers die met kinderen werken, mogen kinderen in geen geval als volwassenen behandelen.

Specialisatie op het gebied van kinder(straf)recht en in de omgang met kinderen is nodig op alle niveaus (politieagenten, medewerkers van sociale diensten, rechters, officieren van justitie, advocaten). Dit moet ook gepaard gaan met permanente educatie.

Coördinatie en samenwerking tussen professionals en operators

Het jeugdstrafrecht wordt gekenmerkt door de betrokkenheid van een groot aantal verschillende professionals die actief zijn op verschillende niveaus en in verschillende stadia van de procedure. Een systeem dat wordt gekenmerkt door de bescherming van de belangen van het kind moet een hoog niveau van samenwerking - en vooral communicatie - tussen de beoefenaars van juridische beroepen met zich meebrengen.

Het gebrek aan communicatie is niet alleen een reden voor vertragingen in de procedure, maar ook de oorzaak van het niet uitvoeren van bepaalde handelingen die een sleutelrol spelen voor de rechten en het welzijn van het kind. De individuele beoordeling is bijvoorbeeld een belangrijk instrument voor de rechter om te beoordelen wat de beste oplossing is voor het individuele kind of om het meest geschikte reclasseringsproject te creëren: het moet worden opgesteld in de eerste fasen van de procedure en het moet voortdurend worden herzien (als een dynamisch document) om met het kind mee te "groeien". Het zou baat hebben bij een hoge mate van samenwerking tussen de sociale diensten, de advocaat van het kind,

deskundigen, enz. De individuele beoordeling moet ook zo snel mogelijk ter beschikking worden gesteld van de openbare aanklager, de rechter en de reclasseringsambtenaren.

Er moet communicatie zijn tussen het strafrechtelijk en het civielrechtelijk systeem: door informatie uit te wisselen over de situatie van een kind - dat bijvoorbeeld al bekend is bij de sociale dienst in het kader van een civielrechtelijke voogdijprocedure en betrokken is bij een strafrechtelijke procedure - kunnen de professionals rekening houden met de algehele situatie om een oplossing te vinden die het beste aansluit bij zijn of haar belangen.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- Er moet een geïntegreerde, verplichte en permanente opleiding over kinderrechten, de beginselen van kindvriendelijke justitie en communicatie met kinderen worden ingevoerd en toegepast op alle beroepsbeoefenaars en operatoren die werkzaam zijn in het jeugdstrafrecht.
- De samenwerking tussen mensen die beroepshalve met justitie bezig zijn en het maatschappelijk middenveld op het gebied van opleiding en advies over kindvriendelijke justitie moet worden versterkt en verbeterd, onder meer door jongeren met ervaring in het systeem hierbij te betrekken.
- Een hoog niveau van samenwerking tussen beroepsbeoefenaars en operatoren die werkzaam zijn in het jeugdstrafrecht moet worden versterkt.

>>> In België bestaat een goede praktijk op dit gebied: juridische professionals hanteren de ketenaanpak, waarbij een breed scala aan professionals samen aan tafel zit en opties voor de jeugdige bespreekt.

>>> In Nederland houden juridische professionals zich aan het fast-track systeem. Binnen negen uur na de arrestatie komen de politie, de officier van justitie en de vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming bij elkaar om met (?) de jongere te overleggen. In de dagen daarna beslist deze groep over het verdere verloop van de zaak en de jongere op basis van omstandigheden, individuele beoordeling en andere factoren.

>>> In Italië is er een "gespecialiseerde" sociale dienst belast met zaken van kinderen en jongeren die betrokken zijn bij een strafzaak onder het hoofd van het Ministerie van Justitie (USSM).

Aangepast aan - en gericht op - de rechten en behoeften van het kind

De hele procedure moet worden uitgevoerd met de behoeften en rechten van het kind in gedachten. Elke vorm van vrijheidsberoving van een kind moet een laatste redmiddel zijn en zo kort mogelijk duren. Alternatieve middelen moeten worden aangemoedigd als deze in het belang van het kind zijn. Dit deel heeft in het bijzonder betrekking op de individuele beoordeling, opsluiting (in kinderinstellingen) en reclassering.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 3 - Artikel 24 - Artikel 28 - Artikel 31 - Artikel 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 7 (Individuele beoordeling) - Artikel 8 (Recht op medisch onderzoek) - Artikel 10 (Beperking van vrijheidsbeneming) - Artikel 11 (Alternatieve maatregelen) - Artikel 12 (Specifieke behandeling bij vrijheidsbeneming)

Het jeugdstrafrecht streeft de belangen van (elk) kind na door de beginselen van adequaatheid, destigmatisering, minimale kwetsbaarheid en detentie als extrema ratio in herinnering te brengen en te versterken. In het algemeen beschermt en bevordert het rechtssysteem altijd het fysieke en mentale welzijn van elk kind.

Individuele beoordeling

De individuele beoordeling is het instrument dat ervoor zorgt dat rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van het kind op het gebied van bescherming, onderwijs, opleiding en sociale integratie. De individuele beoordeling helpt ervoor te zorgen dat procedurele waarborgen gevoelig zijn voor de behoeften en rechten van het kind en dat alle beslissingen en maatregelen die worden genomen, ook in het proces van veroordeling, de (re)integratie en overgang van het kind naar volwassenheid en een onafhankelijk leven ondersteunen.

De individuele beoordeling moet in een zo vroeg mogelijk stadium van de procedure en vóór de tenlastelegging worden ingediend. Tegelijkertijd moet het document ook voortdurend worden herzien en bijgewerkt.

De individuele beoordeling moet worden opgesteld met nauwe betrokkenheid van het kind en, indien van toepassing, van de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt of een andere geschikte volwassene of beroepsbeoefenaar. Het moet worden opgesteld door gekwalificeerd personeel, bij voorkeur via een interinstantie- en multidisciplinaire aanpak. Het moet zo snel als nodig worden opgesteld om een duidelijk beeld te krijgen van de situatie van het kind en ook om beschermende maatregelen te nemen voor het kind zelf en ook voor de andere kinderen die dicht bij het kind in kwestie staan (zoals broers of zussen).

Hiertoe moet de individuele beoordeling minimaal de volgende inhoud hebben:

1. Wettelijk referentiekader in de betreffende zaak, rekening houdend met het feit of het kind al contact heeft gehad met de sociale dienst of met het jeugdstrafrecht;
2. Beschrijving van de familiale, sociale en milieusituatie, met vermelding van de evolutie van het kind

binnen zijn/haar gezin, het schoolbezoek, de buitenschoolse activiteiten (zoals sport), de attitudes en passies van het kind (wat een zeer belangrijk aspect is om de beste reclassering of een ander afleidingsinstrument te kiezen). Specifieke aanwijzingen over de relatie tussen de ouders en het kind moeten worden opgenomen;

3. Observatie en behandeling: dit deel is bijzonder relevant omdat het de gerechtelijke autoriteit informatie/evaluatie geeft over de vraag of het kind gevaarlijk kan zijn, of het kind in conflict is met de sociale omgeving waarin hij/zij leeft, hypothese over de oorsprong en oorzaken van zijn/haar gedrag;
4. Conclusies: De conclusies kunnen enkele hypothesen bevatten over het pad dat het kind zou moeten volgen, met specifieke voorstellen (en soms ook oplossingen) over het te volgen project.

De advocaat van het kind moet de andere professionals zo snel mogelijk een document geven waarin de relevante elementen over de algehele situatie van het kind worden beschreven. Dit document zou zeer nuttig zijn voor de andere actoren van het jeugdstrafrecht (ook) om de individuele beoordeling op te stellen. In feite kan de advocaat die het kind kan vertrouwen belangrijke informatie verzamelen, niet alleen voor de onmiddellijke bescherming van het kind en van de andere kinderen die betrokken/belanghebbend kunnen zijn, maar ook om de best mogelijke oplossing te vinden voor het specifieke kind in kwestie.

Recht op medisch hulp

Kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd hebben het recht om zonder onnodige vertraging medisch te worden onderzocht om hun geestelijke en lichamelijke toestand vast te stellen.

Het onderzoek mag niet worden gereduceerd tot een louter formele stap, maar moet in de praktijk de toepassing vormen van het recht van ieder kind op gezondheid en welzijn.

Medische zorg moet zo snel mogelijk na de opname worden geboden en moet gedurende de gehele toepassing van de maatregel continuïteit garanderen.

Vrijheidsberoving

Vrijheidsberoving van een kind moet altijd een laatste redmiddel zijn, zelfs wanneer het kind wordt verdacht of beschuldigd van een ernstig misdrijf. Kinderen moeten zo kort mogelijk van hun vrijheid worden beroofd, rekening houdend met hun situatie en de omstandigheden van de zaak.

De beslissing om een kind in bewaring te stellen moet onderworpen zijn aan rechterlijke en periodieke toetsing.

Voorlopige hechtenis (met inbegrip van politiebewaring) wordt alleen overwogen wanneer dit strikt noodzakelijk is, ongeacht de ernst van het misdrijf in kwestie.

Elk alternatief voor detentie moet worden overwogen en met voorrang worden toegepast. Alternatieven zijn onder meer huisarrest, beperking van verplaatsingen en verblijf, plaatsing in gemeenschapscentra of instellingen voor kinderopvang, reclassering, deelname aan onderwijsprogramma's, herstelrecht.

De toegang tot alternatieve maatregelen voor detentie mag niet worden belemmerd door het feit dat het kind een vreemdeling of een niet-begeleide minderjarige is.

Indien toegepast, moet detentie, evenals plaatsing in gemeenschapscentra of kinderopvanginstellingen, een kans zijn voor het kind om te groeien en toegang te hebben tot adequaat onderwijs en opleiding (evenals tot vrijetijdsactiviteiten en lichamelijke opvoeding). Toegang tot programma's die hun ontwikkeling en re-integratie in de samenleving bevorderen, wordt beschouwd als een basisonderdeel van de ervaring in het detentiecentrum waar niet van kan worden afgeweken.

Buitenlandse of niet-begeleide kinderen krijgen dezelfde toegang tot onderwijs, opleiding, vrijetijdsactiviteiten en lichamelijke activiteiten. Er moeten specifieke maatregelen worden genomen om hun integratie in de instelling of het gemeenschapscentrum mogelijk te maken.

Regelmatige uitoefening van het recht op gezinsleven moet altijd worden toegestaan. Contacten met familie en vrienden mogen niet als straf worden beperkt. De vrijheid van godsdienst of overtuiging moet worden gerespecteerd en gefaciliteerd.

Kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd moeten altijd toegang hebben tot klachtenmechanismen.

Reclassering⁶

Reclassering is een instrument voor afleiding en een educatief traject, geïnspireerd door de principes van minimale strafbaarheid en adequaatheid die ten grondslag liggen aan de jeugdstrafprocedure. Het is een cruciaal instrument voor justitie om een effectief heropvoedings- en sociaal re-integratie-effect na te streven.

Daarom mag de toegang tot reclassering niet worden beperkt tot minder ernstige misdrijven. Integendeel, probatie verdient de voorkeur bij ernstige strafbare feiten, waarbij een educatief traject het hardst nodig is.

Reclassering moet aangepast zijn aan de persoonlijkheid van het kind en aan zijn/haar onderwijsbehoeften en mag zijn/haar persoonlijke ontwikkeling niet onderbreken - maar juist ondersteunen.

Het reclasseringsproject moet worden afgestemd op het kind en moet worden opgesteld met de medewerking van het kind, op basis van de individuele beoordeling van de persoonlijkheid en de onderwijsbehoeften. Dit vereist een hoge mate van samenwerking tussen de betrokken professionals (sociale diensten, de advocaat van het kind, de rechter...), die moeten samenwerken om de oplossing te vinden die overeenkomt met de belangen van het kind en de beschikbare middelen om de reclassering uit te voeren.

Reclassering moet het vermoeden van onschuld respecteren: het mag niet gelijk staan aan een bekentenis van verantwoordelijkheid en het mag niet worden gebruikt als een instrument om te onderhandelen om niet veroordeeld te worden.

Het reclasseringsproject moet duidelijk vermelden:

- De algemene doelstellingen, die erop gericht zijn het kind te ondersteunen bij het nadenken over het

⁶ See also DCI Italy, *Towards a child-friendly justice system: Securing the rights and procedural safeguards of children who are suspects or accused persons in Italy. Methodological orientations*, cit., p. 82 ff.

- misdrijf en de sociale gevolgen ervan, evenals bij zelfreflectie;
- De specifieke doelstellingen, die zijn afgestemd op het specifieke kind.
- De redenen die ten grondslag liggen aan de specifieke keuzes die zijn gemaakt, waarbij het type behoefte wordt gekoppeld aan de acties en verplichtingen die het kind zal aangaan.
- De manier waarop de verschillende partijen betrokken worden bij de implementatie: ouders, particuliere sociale diensten, andere specifieke diensten.

Controles op de uitvoering van de proeftijd moeten minstens maandelijks worden uitgevoerd.

De eindevaluatie van een proeftijd richt zich op de ontwikkeling van de persoonlijkheid van het kind. Het wordt daarom niet beschouwd als een loutere teruggave van informatie aan de rechter over het bereiken van de doelstellingen, maar eerder als een instrument om de ontwikkeling van het bewustzijn van het delict, de rijping en de (re)integratie van het kind te beoordelen.

Het einde van de proeftijd moet altijd gepaard gaan met een terugkoppeling en voorarrest aan het kind, als erkenning van de behaalde resultaten.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- De individuele beoordeling van een kind of jongere, uitgevoerd in een zo vroeg mogelijk stadium van de procedure en op basis van een nauwe samenwerking tussen de betrokken beroepsbeoefenaren, moet worden opgesteld op basis van een gemeenschappelijk model. Het moet voortdurend worden bijgewerkt.

>>> Een goed voorbeeld is de praktijk van "Lij Tools" gebruikt in het Nederlandse rechtssysteem, een platform met duizenden beschikbare vragen, gestructureerd volgens de fase van de procedure waarin het kind zich bevindt, en geformuleerd in kindvriendelijke taal. Het systeem biedt een risicobeoordeling in de vorm van grafieken en tabellen op basis van de antwoorden van de minderjarige. Na de risicobeoordeling vindt de beoordeling van de beschermende factoren van de minderjarige plaats, gevolgd door een afweging tussen risico (op recidive) en bescherming (individueel, van de minderjarige).

>>> In Italië maken advocaten die werkzaam zijn in sommige gebieden van het Italiaanse grondgebied - die gespecialiseerd zijn op het gebied van kinderstrafrecht - en het belang kennen van de individuele beoordeling, op eigen initiatief een document (genaamd "memoria"), waarin ze de relevante elementen in hun kennis beschrijven aan de sociale diensten en de officier van justitie.

>>> In Italië heeft het Bureau van sociale diensten van het Ministerie van Justitie (USSM) dat opereert binnen de rechtbank van Florence een operationeel protocol voor het opzetten en toepassen van een reclasseringsproject aangenomen en past dit regelmatig toe⁷.

- Het medisch onderzoek moet zonder onnodige vertraging en met toewijding worden uitgevoerd. Het fysieke en mentale welzijn van het kind moet uitgebreid worden beoordeeld. Medische zorg

⁷ See DCI Italy, *Towards a child-friendly justice system: Securing the rights and procedural safeguards of children who are suspects or accused persons in Italy. Methodological orientations*, October 2022, available at <https://www.defenceforchildren.it/it/news-352/crew-orientamenti-metodologici-per-un-sistema>, p. 68.

moet continu worden verleend wanneer kinderen of jongeren van hun vrijheid zijn beroofd.

- Het beginsel van detentie als laatste redmiddel moet substantieel worden toegepast. De vrijheidsberoving van een kind moet in principe worden beschouwd als in strijd met de belangen van het kind, tenzij er specifieke en gemotiveerde omstandigheden zijn die op het tegendeel wijzen.
- Buitenlandse kinderen of jongeren moeten gelijke toegang hebben tot alternatieve maatregelen voor detentie.
- Er moeten altijd duidelijke, toegankelijke en effectieve klachtenmechanismen beschikbaar zijn voor kinderen of jongeren die van hun vrijheid zijn beroofd.
- Een reclasseringsproject moet altijd worden afgestemd op de persoonlijkheid en de behoeften van het kind of de jongere. Aan het einde van de proeftijd moet een hoorzitting plaatsvinden om het kind feedback te geven en om de ontwikkeling van het bewustzijn van het misdrijf, de rijping en de (re)integratie van het kind te evalueren.
- In elk rechtssysteem moet een kaart worden gemaakt van de beschikbare reclasseringsoplossingen op nationaal en lokaal niveau. Bovendien kan deze kaart nuttig zijn om goede praktijken en projecten uit te wisselen die kunnen worden toegepast in een andere context dan die welke is voorzien.

Het recht op een eerlijk proces

Kinderen moeten, net als volwassenen, alle beginselen van een behoorlijke rechtsgang gegarandeerd krijgen, zoals het legaliteits- en evenredigheidsbeginsel, het vermoeden van onschuld, het recht op een eerlijk proces, het recht op juridische bijstand en het recht op toegang tot de rechter.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, artikel 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 6 (Bijstand door een advocaat) - Artikel 18 (Recht op rechtsbijstand) - Artikel 19 (Rechtsmiddelen)
- Richtlijn 2013/48/EU betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures: Artikel 3
- Richtlijn 2016/1919/EU betreffende rechtsbijstand aan verdachten en beklaagden in strafprocedures en aan gezochte personen in procedures in verband met een Europees aanhoudingsbevel
- Richtlijn 2016/343/EU betreffende het vermoeden van onschuld

Het recht op een eerlijk proces omvat het recht van een persoon om eerlijk, efficiënt en effectief behandeld te worden door de rechtspraak. Net als voor de andere rechten en beginselen geldt voor kinderen dat de eerbiediging van dit recht bijzonder belangrijk is, niet alleen vanwege de speciale rechten die kinderen in het licht van hun kwetsbare positie genieten, maar ook vanwege het algemene belang dat kinderen een vertrouwensrelatie met de instellingen opbouwen. De strafprocedure voor kinderen en jongeren moet zowel in zijn algemene conceptie als in zijn concrete toepassing worden aangepast aan de persoonlijkheid en de onderwijsbehoeften van de minderjarige.

Sommige aspecten van de beginselen die het recht op een eerlijk proces bepalen, worden in andere hoofdstukken van deze gids besproken (zoals het recht op juridische bijstand en rechtsbijstand, het beginsel van vrijheidsberoving als extrema ratio en het recht om te worden gehoord en deel te nemen aan de procedure).

Het proportionaliteitsbeginsel vereist dat sancties en proeftijd maatregelen worden toegepast in het licht van de specifieke situatie van de minderjarige, met als doel zo snel mogelijk effectieve opvoedingsmaatregelen te treffen en sociale re-integratie mogelijk te maken.

Het vermoeden van onschuld vereist dat de bewijslast van de aanklacht bij de aanklager ligt, ongeacht de aard van het misdrijf. Het kind heeft het voordeel van de twijfel en is alleen schuldig als de aanklacht buiten redelijke twijfel bewezen is.

Toegang tot een proeftijd mag niet worden gelijkgesteld met een schuldbekentenis, noch mag het een chantage- of onderhandelingsmiddel zijn om een bekentenis te verkrijgen.

De advocaat van het kind mag het kind niet suggereren om schuldig te pleiten, zelfs als het niet waar is, om toegang te krijgen tot voorwaardelijke vrijlating of om een lichtere straf te krijgen.

Een kind mag nooit gedwongen worden te getuigen of schuld te bekennen. Elke dwang is ontoelaatbaar: dit omvat ook psychologische druk of ongemakken veroorzaakt door de bijzondere omstandigheden van het verhoor of de hoorzittingen. Het kind heeft, net als de volwassene, het recht om te zwijgen: tegelijkertijd moet het in de positie worden gebracht om te praten en deel te nemen aan de procedure, omdat deze weg een educatief doel heeft. Dit vereist een delicaat evenwicht en aandacht van professionals.

Professionals die werken met kinderen die worden beschuldigd van een misdrijf moeten altijd rekening houden met de leeftijd en volwassenheid van het kind in kwestie, evenals met de mogelijkheid dat ze gemakkelijk worden beïnvloed door de omringende omstandigheden.

Kinderen en jongeren moeten de beslissing altijd kunnen aanvechten. Het recht om in beroep te gaan moet worden gerespecteerd en moet toegankelijk zijn voor kinderen en jongeren.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- De elementen die voldoen aan het recht op een eerlijke rechtsbedeling moeten specifiek worden beoordeeld en overwogen wanneer een kind of jongere betrokken is bij een strafprocedure, in het licht van de beginselen van een kindvriendelijke justitie en de educatieve functie die het jeugdstrafrecht kenmerken.

Het recht om te participeren aan de procedure en deze te begrijpen

Kinderen moeten in een taal die ze kunnen begrijpen worden geïnformeerd over hun rechten en over alle beslissingen die op hen van invloed zijn. Ze moeten begrijpen hoe de situatie kan of zal evolueren, welke opties ze hebben en wat de gevolgen zullen zijn. Ze hebben het recht gehoord te worden en hun mening te geven in alle zaken die hen aangaan.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 12 - Artikel 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 4 (Recht op informatie) - Artikel 5 (Recht van het kind om de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt te laten informeren) - Artikel 16 (Recht van kinderen om in persoon te verschijnen tijdens en deel te nemen aan hun proces)
- Richtlijn 2012/13/EU betreffende het recht op informatie in strafprocedures
- Richtlijn 2013/48/EU betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures: Artikelen 5 en 6

Wat betreft het recht van het kind om voldoende informatie te ontvangen over zijn rechten en de procedure, zie hierboven onder "Toegankelijkheid". Informatie is een noodzakelijke voorwaarde voor het kind om effectief aan het proces te kunnen deelnemen.

Kinderen hebben het recht om aanwezig te zijn bij hun proces en om er effectief aan deel te nemen en hun mening te uiten.

Het reclasseringsproject moet worden opgesteld met de medewerking van het kind.

De participatie van het kind is effectief als vier elementen worden gerespecteerd⁸:

- 1) **RUIMTE:** Er wordt gezorgd voor een veilige en inclusieve ruimte waar kinderen zich vrij kunnen uiten.
- 2) **STEM:** Het kind is in staat om zijn of haar mening te uiten: hij of zij krijgt de informatie die nodig is om een mening te vormen en meerdere opties om zichzelf te uiten.
- 3) **PUBLIEK:** Er is iemand die de verantwoordelijkheid heeft om naar het kind te luisteren en die de macht heeft om beslissingen te nemen
- 4) **INVLOED:** De mening van het kind wordt overwogen en serieus genomen door de personen met beslissingsbevoegdheid. Het kind krijgt feedback waarin de redenen voor de genomen beslissingen worden uitgelegd.

⁸ L. Lundy, 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child, in *British Educational Research Journal*, 2007, p. 927 ff. See also Ireland Department of Children and Youth Affairs, *National Strategy on Children and Young People's Participation in Decision-Making 2015-2020*, 17 June 2015, p. 22 ff.

Het recht op participatie vereist speciale waarborgen en maatregelen in het geval van kinderen met een buitenlandse nationaliteit of migrantenkinderen (zelfs zonder begeleiding) en kinderen met een handicap, die meer problemen kunnen ondervinden bij het overbrengen van hun standpunten en behoeften. Als de jongere de lokale taal niet spreekt of een gehoor- of spraakstoornis heeft, moet er voor een tolk en een culturele bemiddelaar worden gezorgd.

De rol van de advocaat is cruciaal om ervoor te zorgen dat het recht op participatie effectief wordt gerespecteerd: vaak is de advocaat de schakel tussen het kind en het rechtssysteem en is hij degene die het best in staat is om de zorgen van het kind te verwoorden en hem of haar te helpen zijn of haar standpunt te kanaliseren.

Tegelijkertijd moeten alle professionals en operatoren in elke fase van de strafprocedure (van politieagenten, tot sociale diensten, tot de openbare aanklager, tot de rechter, enz. Geen enkele medewerker van het justitiële systeem is vrijgesteld van de noodzaak om rechtstreeks met het kind te communiceren en is er rechtstreeks verantwoordelijk voor dat de participatierechten worden gerespecteerd.

Ondervragingen van kinderen door de politie of andere wetshandhavingsautoriteiten tijdens de strafprocedure worden audiovisueel opgenomen wanneer dit in verhouding staat tot de omstandigheden van de zaak in het licht van het belang van het kind. De advocaat van het kind/de jongere moet altijd aanwezig zijn bij elk verhoor. Als er geen audiovisuele opname is, wordt het verhoor op een andere passende manier vastgelegd, bijvoorbeeld door middel van schriftelijke notulen die naar behoren worden gecontroleerd.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- Kinderen moeten in elke fase van de procedure voldoende ruimte krijgen om zich vrij te uiten. Deze ruimte moet worden georganiseerd en beschikbaar worden gesteld in rechtbanken, sociale diensten en politiebureaus.
- Kinderen moeten alle nodige informatie krijgen om hun eigen mening te vormen. In elke fase van de procedure moet een specifieke persoon worden aangesteld met de specifieke taak om naar het kind te luisteren en zijn of haar mening te verzamelen.
- De mening van het kind moet worden overwogen en serieus worden genomen door de personen die de macht hebben om beslissingen te nemen. Het kind krijgt altijd feedback waarin de redenen voor de genomen beslissingen worden uitgelegd.
- Formele of informele ondervragingen van kinderen door de politie (of andere rechtshandhavingsinstanties) mogen niet plaatsvinden zonder de aanwezigheid van een advocaat. Audiovisuele opname moet verplicht zijn, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind: in het laatste geval moet altijd een passende motivatie worden gegeven in de notulen van het verhoor.

Het recht op een privé- en gezinsleven

Het privéleven en de persoonlijke gegevens van kinderen die betrokken zijn of zijn geweest bij een procedure, moeten worden beschermd. Er mag geen informatie, beeldmateriaal of gegevens openbaar worden gemaakt waarmee het kind direct of indirect kan worden geïdentificeerd. De autoriteiten moeten beperkte toegang verlenen tot dossiers of documenten en alle procedures waarbij minderjarigen betrokken zijn, moeten achter gesloten deuren plaatsvinden.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 9 - Artikel 16 - Artikel 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 12 (Specifieke behandeling bij vrijheidsbeneming) - Artikel 14 (Recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer)
- Richtlijn 2013/48/EU betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures: Artikel 4

Recht op gezinsleven

Het kind dat in aanraking komt met justitie en aan vrijheidsbenemende maatregelen is onderworpen, moet altijd verzekerd zijn van regelmatig contact met zijn familie door middel van correspondentie, telefoon-/videogesprekken en bezoeken, tenzij dit in strijd is met zijn of haar belang. Elke beperking van dit recht moet echter restrictief worden geïnterpreteerd en zorgvuldig worden beoordeeld in het licht van de omstandigheden van het specifieke geval.

Om bezoeken te vergemakkelijken, moet het kind in een voorziening worden geplaatst die zo dicht mogelijk bij de verblijfplaats van zijn of haar familie ligt.

Het contact met familieleden moet niet worden behandeld als een concessie, maar moet worden vergemakkelijkt als de uitoefening van een recht. Contacten met familie en vrienden mogen niet als straf worden beperkt.

De bezoeken moeten plaatsvinden in een geschikte omgeving, vooral als er kinderen zijn onder de bezoekende familieleden.

Recht op privacy

Het respecteren van de privacy van het kind is een essentieel element om zijn of haar sociale re-integratie te garanderen na het einde van het traject in het rechtssysteem.

Wanneer een kind wordt beschuldigd, verdacht of beschuldigd van een misdrijf, mogen geen informatie, beelden of gegevens worden vrijgegeven die direct of indirect de identificatie van het kind mogelijk maken.

De autoriteiten moeten beperkte toegang verlenen tot dossiers of documenten (die echter niet met derden mogen worden gedeeld). Jurisprudentieverslagen met betrekking tot kinderen moeten anoniem zijn.

Alle hoorzittingen waarbij kinderen betrokken zijn, moeten achter gesloten deuren plaatsvinden.

Alle beroepsbeoefenaars en operatoren mogen geen informatie over de lopende strafprocedure met de media delen.

Openbare registers die persoonsgegevens opslaan van een kind, of van een persoon die een kind was op het moment dat het misdrijf werd gepleegd, mogen geen gegevens bewaren over een lopende of afgeronde strafprocedure. Als dit toch gebeurt, moet iedereen die in de overheidsadministratie werkt en toegang heeft tot die gegevens, deze met de grootst mogelijke vertrouwelijkheid behandelen. Om voortdurende stigmatisering te voorkomen, moet er in principe levenslange bescherming zijn tegen publicatie over misdaden die door kinderen zijn gepleegd.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- Elke infrastructuur waarin het kind van zijn vrijheid is beroofd, moet worden uitgerust met adequate ruimten en technologie om regelmatige contacten tussen het kind en zijn of haar familie te waarborgen.
- Het nationale openbare register moet zodanig worden ingericht dat er geen gegevens van een lopende strafprocedure buiten het justitiële systeem worden bewaard. Kinderen en jongeren moeten altijd toegang hebben tot formulieren om gegevens in te zien en de mogelijkheid hebben om een verzoek in te dienen om gegevens te verwijderen.

Het recht op integriteit en waardigheid

Kinderen moeten worden beschermd tegen schade, met inbegrip van intimidatie, represailles en secundaire victimisatie. Ze moeten altijd met zorg, gevoeligheid, eerlijkheid en respect worden behandeld, met volledig respect voor hun fysieke en psychologische integriteit. Speciale bescherming en zorg moet worden geboden aan kinderen die in speciale omstandigheden kwetsbaar zijn. Als ze van hun vrijheid worden beroofd, moeten ze van volwassenen worden gescheiden. Kinderen mogen niet worden onderworpen aan folteringen of onmenselijke en vernederende behandelingen of bestraffingen. Deze paragraaf heeft ook betrekking op de omstandigheden van detentie.

Normatieve referenties

- VN-Verdrag inzake de rechten van het kind: Artikel 6 - Artikel 19 - Artikelen 37 en 40
- Richtlijn 2016/800/EU: Artikel 12 (Specifieke behandeling bij vrijheidsbeneming)

Kinderen die in contact komen met justitie moeten worden beschermd tegen elke vorm van schade, intimidatie, represailles en secundaire victimisatie.

Professionals en medewerkers die rechtstreeks contact hebben met kinderen moeten zich bewust zijn van hun plicht om hun fysieke en psychologische integriteit actief te beschermen.

De arrestatie van een kind - vaak het allereerste contact met justitie - moet worden uitgevoerd met respect voor zijn of haar rechten en behoeften, in het licht van hun inherente kwetsbare toestand. Daarom moet de arrestatie worden uitgevoerd met andere modaliteiten dan arrestaties van volwassenen. Politieagenten moeten zich onthouden van handelingen die schade of fysiek/psychologisch ongemak kunnen veroorzaken en ze moeten het kind duidelijk uitleggen wat er aan de hand is.

Kinderen en jongeren moeten toegang hebben tot een klachtenmechanisme voor het geval ze geweld of intimidatie door politieagenten ervaren.

Detentie en andere maatregelen van vrijheidsberoving

Een kind (of jongvolwassene) dat van zijn vrijheid is beroofd, bevindt zich in een bijzonder kwetsbare situatie. Hij of zij moet niet alleen worden beschermd tegen elke vorm van schade, intimidatie of pesterij, maar moet ook specifieke bescherming en zorg krijgen.

Kinderen en jongvolwassenen die van hun vrijheid zijn beroofd, moeten in geschikte ruimten worden ondergebracht. Ze moeten naar behoren worden gehuisvest wat betreft hun privacy, gezondheid en hygiëne. Ze moeten passende voeding en medische zorg krijgen. Ze moeten worden behandeld met menselijkheid, respect, gevoeligheid, eerlijkheid en in overeenstemming met hun leeftijd. Kinderen en jongeren moeten toegang hebben tot onderwijs- en opleidingsactiviteiten. Ze moeten in het bijzonder de mogelijkheid hebben

om verder te studeren. In al deze aspecten worden kinderen en jongeren gevolgd door adequaat opgeleid en competent personeel, dat naast politieagenten aanwezig is in de detentie faciliteiten en gemeenschappen.

Alle sancties die tijdens detentie worden opgelegd, moeten educatief van aard zijn en mogen niet fysiek of gewelddadig zijn of psychologische problemen veroorzaken.

Scheiding tussen kinderen en volwassenen

Kinderen (of jongvolwassenen) moeten altijd worden gescheiden van volwassenen. Volgens het VN-Comité voor de Rechten van het Kind is er overvloedig bewijs dat het plaatsen van jongeren in detentiecentra voor volwassenen hun gezondheid en basisveiligheid in gevaar brengt en hun toekomstige vermogen om vrij van criminaliteit te blijven en te re-integreren. Dit geldt ook voor voorlopige hechtenis en detentie in eerste opvangcentra.

Dit principe kent geen uitzondering: in het bijzonder moet het overbrengen van een jongere naar een volwassen gevangenis als sanctie voor zijn of haar gedrag altijd worden afgewogen tegen de belangen van het kind.

Kinderen die 18 jaar worden, mogen niet automatisch worden overgeplaatst naar detentiecentra voor volwassenen. Een evaluatie op basis van hun belangen moet per geval worden gemaakt, aangezien er een grote kans is dat de overplaatsing hun sociale re-integratie zal ondermijnen en de toekomstige mogelijkheden van de jongere om vrij van criminaliteit te blijven.

◆ Goede praktijken en aanbevelingen ◆

- Beroepsmensen en medewerkers van justitie mogen niet in contact komen met kinderen zolang ze geen specifieke opleiding hebben gevolgd over kindvriendelijke justitie, kinderrechten en communicatie met kinderen. Bij het ontwikkelen van opleidingsprogramma's moet specifieke aandacht worden besteed aan politieagenten en personeel dat in detentiecentra werkt.
- Elke vorm van geweld, intimidatie of pesterij tegen een kind of jongere die in contact komt met justitie moet altijd met de grootste urgentie en strengheid worden vervolgd.
- Zonder afbreuk te doen aan het beginsel van vrijheidsberoving als laatste redmiddel, moet worden voorzien in regelmatige en substantiële controles en inspecties door onafhankelijke autoriteiten in jeugddetentiecentra en -gemeenschappen, met betrekking tot de eerbiediging van het beginsel van waardigheid en integriteit.
- De scheiding tussen kinderen en volwassenen in detentiecentra of gemeenschappen moet altijd worden gerespecteerd. Het overbrengen van een jongere naar een gevangenis voor volwassenen als sanctie voor zijn of haar gedrag moet altijd worden afgewogen tegen de belangen van het kind.